

Leíró magyar hangtan

---

8. téma

A magánhangzók fonetikai rendszere

Képzésmódok

A) Nyílás

B) Akadály

1. Zár (plozíva)

— felpattanó (explozíva)

— nem felpattanó (okkluzíva)

— többször felpattanó, pergő (tremuláns)

2. Rés (spiráns)

— tágrés — középrés

— szűkrés — oldalrész (laterális)

3. Zár-rész (affrikáta)

A toldalékcső hangképző szerepe a magánhangzók létrehozásában

1. Garat: mérete, formája a magyarban fonetikailag és fonológiailag irreleváns

2. A levegő útja a garatból: fonetikailag releváns, fonológiailag irreleváns

	Orális	Nazoorális
magánhangzók		

A toldalékcső hangképző szerepe a magánhangzók létrehozásában

3. Szájüreg: mérete, formája fonetikailag és fonológiailag releváns (bár nem azonos módon)

A nyelv vízszintes mozgása szerint:	Hátul képzett (veláris)	Középen képzett (mediális)	Elöl képzett (palatális)
A nyelv függőleges mozgása szerint	Felső nyelvállású Középső nyelvállású Alsó nyelvállású Legalsó nyelvállású		

Orális magánhangzók

	Veláris	Mediális	Palatális
Felső			
Középső			
Alsó			
Legalsó			

A toldalékcső hangképző szerepe a magánhangzók létrehozásában

4. Pityvar: mérete, formája a magyarban fonetikailag és fonológiailag irreleváns

5. Az ajkak: fonetikailag és fonológiailag releváns

	Labiális (ajakkerékítés)	Illabiális (ajakréses)
magánhangzók		

Orális magánhangzók

	Veláris		Mediális		Palatális	
	Labiális	Illab.	Lab.	Illab.	Lab.	Illab.
Felső						
Középső						
Alsó						
Legalsó						

Időtartamuk szerint fonetikailag: **1.** ultrarövid, **2.** rövid, **3.** félhosszú, **4.** hosszú, **5.** ultrahosszú

Időtartamuk szerint fonológiailag: **1.** rövid, **2.** hosszú

A rövid egyes magánhangzók (monoftongusok) fonetikai rendszere

	Veláris		Mediális		Palatális	
	Lab.	Illab.	Lab.	Illab.	Lab.	Illab.
Felső	u	ɯ	ɥ	ɨ	y	ɨ
Középső	o	ɔ	ə	ɘ	ø	e
Alsó	ɔ	ʌ	ɛ	ɜ	œ	ɛ
Legalsó	ɒ	ɑ	ɔ̃	ã	œ	a

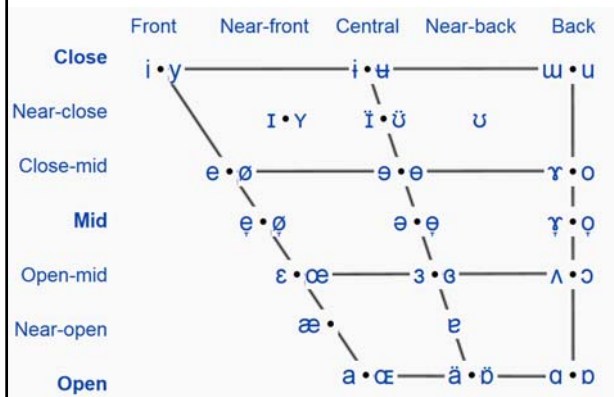

A rövid monoftongusok az IPA rendszerezésében

A rövid és hosszú magyar monoftongusok fonetikai rendszere

Orális magánhangzók				
	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	<i>i</i> — <i>í</i>	u — ú	ü — <i>ű</i>	i — <i>í</i>
Középső	<i>ē</i> — <i>é</i>	o — ó	ö — <i>ő</i>	ē — <i>é</i>
Alsó	<i>e</i> — <i>ē</i>	a — <i>ā</i>	æ — <i>ǣ</i>	e — <i>ē</i>
Legalsó	à — <i>á</i>	—	—	ä — <i>ǎ</i>

(Magyar egyezményes hangjelöléssel)

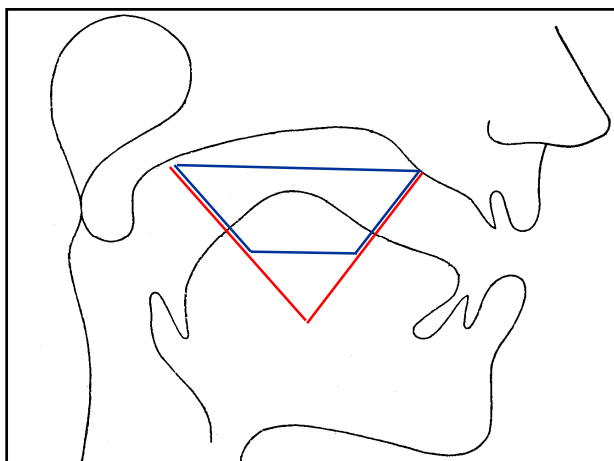

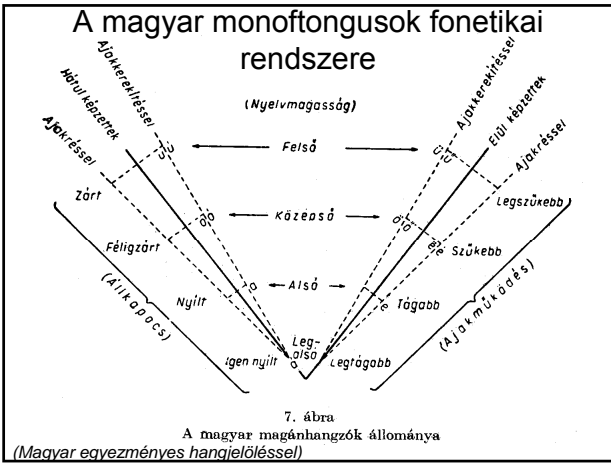

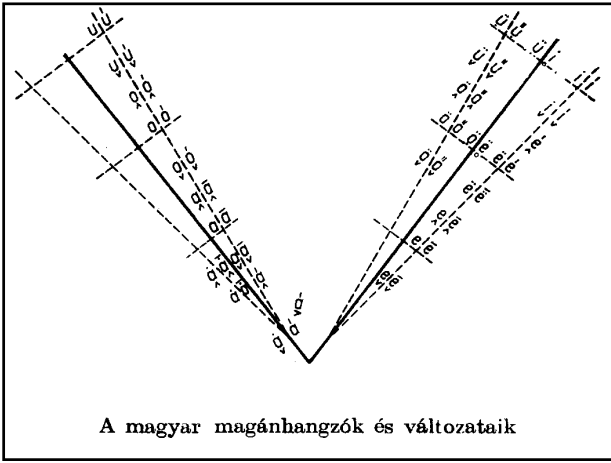

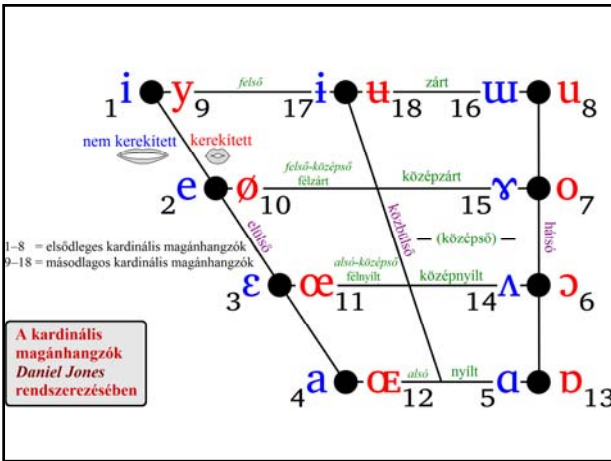

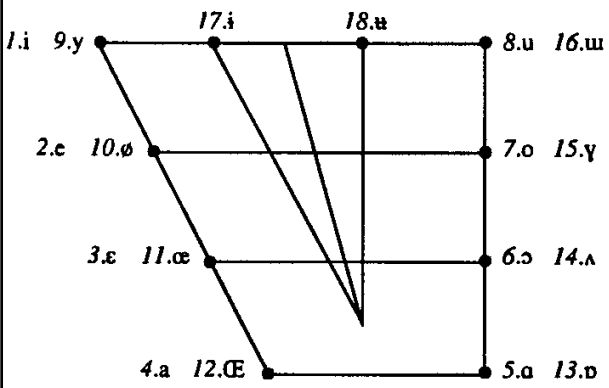

A magánhangzók kardinális rendszere (D. Jones)

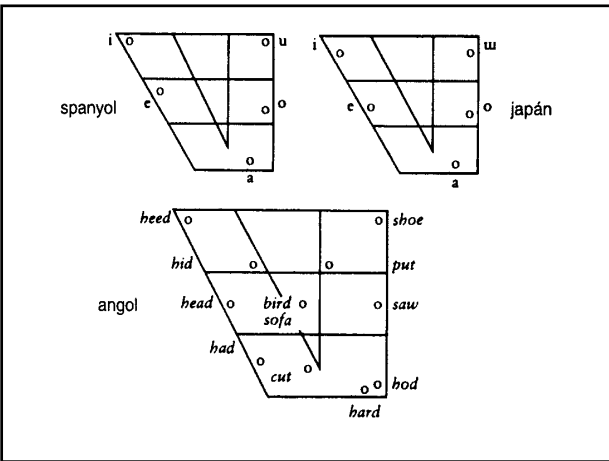

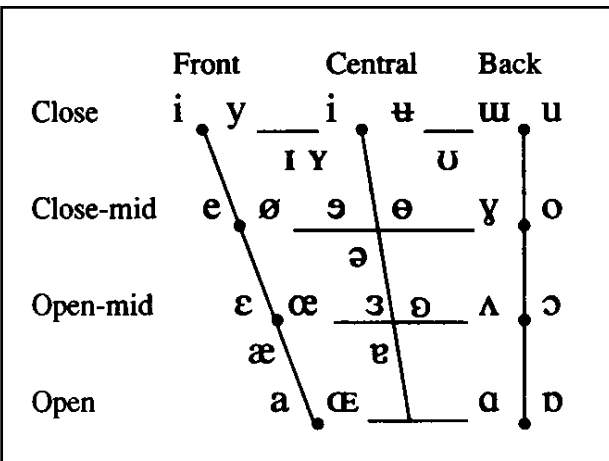

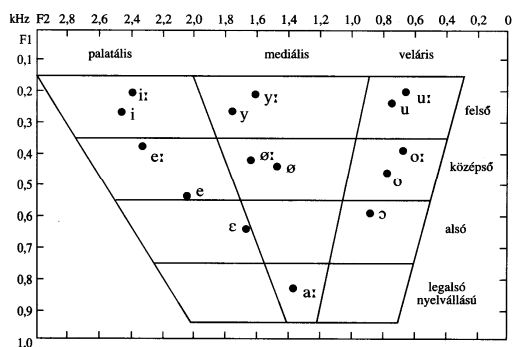

A magyar monoftongusok fonetikai rendszere

(IPA átírással, Bolla: 211)

Állandó képzés:

Egyeshangzók (*monoftongusok*)

Változó képzés:

Kettőshangzók (*diftongusok*)

Függőleges irányban elmozduló:

nyitódó (uo)

záródó (ou)

Vízszintesen elmozduló: *palatoveláris (oö)*

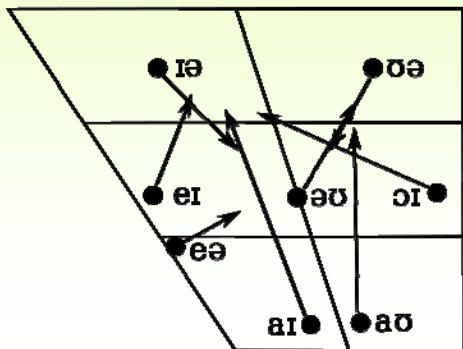

A diftongusok ábrázolása a kardinális magánhangzók rendszerében

---

A diftongusok típusai

A nyelv mozgása (a változás iránya) szerint:

Függőleges irányú elmozdulás szerint:

nyitódó (uo, uɔ, u^o)

záródó (óu, óy, ó^u)

Vízszintesen irányú elmozdulás szerint:

palatális irányú (oö)

veláris irányú (eu)

A diftongusok típusai

A nyomaték eloszlása (a fonáció dinamikája) szerint:

emelkedő (erősödő): qu, ^ou, ^ou

lebegő: üi, óu, uo

eső (gyengülő): uɔ, u^o, u^ɔ, óu, ó^u

A diftongusok típusai

A diftongus utótagjának labialitása szerint:

labiális utótagúak (qu, öü, eö, ao)

illabiális utótagúak (ëi, ei, ai, oi)

A labializáció milyensége szerint:

tiszta illabiális: ëi, ei

labializálódó: eö

delabializálódó: ai, oi

labiális: öü, ao

---

vaj, tolvaj, selejt [*vaj, tolvaj, selejt*]

finn: *voi* 'vaj'

ném. *schlecht* > m. *selejt*

szláv *židov* > m. *zsidov* > *zsidou*

> *zsidó* (vokalizáció, monoftongizáció)

---

apró-val

apróu-val

vaj + val = vajjal

ang. *crime* [kraɪm] ~ *criminal* [krɪmɪnl]

az ég 'ég'

az jég 'ég'

a jég 'jég'

Dunaj ~ Dunaj̄ > Duná (> Duna)

Európa > Ērópa

autó > ātó, ótó

A diftongus

- *egy*
- *változó képzésű*
- *hosszú*
- *magánhangzó*

A főbb difongustípusok a magyar nyelvjárásokban

é1 = *ēi* (eë)   é2 = *iē*

ő1 = *öü* (eö)   ő2 = *üö*

ó1 = *ou* (ao)   ó2 = *uo*

á = *áo*

ējg 'ég (fn.)' : *īg* 'ég (ige)'   *ējg* : *íg*
kējk 'kellenék' : *kiēk* 'kék (mn.)'   *kējk* : *kík*
fēil 'egyketted' : *fiēl* 'fél (ige)'   *fēil* : *fil*

fēil : *felet*, *nőū* : *növök*, *jóy* : *jobb*

Másodlagos artikulációs folyamatok

- Nazalizáció
- A nyelvgyök előretolása
- Rotacizáció
